

Przemiany rodziny w Polsce
z perspektywy demografa

II Kongres Demograficzny
Warszawa, 16.10.2012

Rodzicielstwo w kohabitacji

Anna Matysiak

Instytut Statystyki i Demografii
Szkoła Główna Handlowa

Monika Mynarska

Instytut Psychologii
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Model rozprzestrzeniania się kohabitacji (Kiernan 2002)

1. Kohabitacja jest rzadka i występuje tylko w marginalnych grupach społecznych, jest traktowana jako zachowanie dewiacyjne lub awangardowe.
2. Wzrasta liczba osób kohabitujących. Kohabitacja rozprzestrzenia się do innych grup społecznych i zaczyna być postrzegana jako okres testowy przed małżeństwem.
3. Pary pozostają w związkach nieformalnych przed coraz dłuższy czas. Kohabitacja staje się akceptowalną przestrzenią do posiadania dzieci i zaczyna być postrzegana jako realna alternatywa do małżeństwa.
4. Kohabitacja i małżeństwo mają identyczny status i znaczenie.

Kohabitacja w Polsce

Dane / badania przekrojowe:

Spisy powszechne:

1988: 1.3% wszystkich związków

1995: 1.7% wszystkich związków

2002: 2.1% wszystkich związków (1.2% osób w wieku 15+)

2012: ok. 4.2% wszystkich związków (2.4% osób w wieku 15+)

ESS 2006: 4.5% wszystkich związków

- ▶ Dane ze spisów powszechnych oraz wcześniejszych badań przekrojowych (np. Fihel 2005, Slany 2002), osoby kohabitujące to głównie osoby charakteryzujące się niższym poziomem wykształcenia, niskimi dochodami, często bezrobotne lub nieaktywne na rynku pracy.
-

Punkt wyjścia... (poprzednie badania)

(Matysiak 2009, Mynarska & Bernardi 2007, Mynarska & Matysiak 2010)

- ▶ W latach 1989 – 2006 wzrosła skłonność do kohabitowania wśród osób młodych (pierwsze związki).
 - ▶ Wzrosła intensywność zakładania związków nieformalnych wśród osób z wyższym wykształceniem (początkowo – kohabitowały głównie osoby z niższym wykształceniem).
 - ▶ Kohabitacja była coraz częściej postrzegana pozytywnie – jako okres testowy przed małżeństwem, ale zdecydowanie **nie** była odpowiednim kontekstem do posiadania dzieci.
 - ▶ **Zgodnie z modelem teoretycznym kolejne lata powinny przynieść większą akceptację rodzicielstwa w kohabitacji. Czy tak jest? Jak ten proces przebiega?**
-

Pytania badawcze

- ▶ **Kto i dlaczego decyduje się na urodzenie i wychowywanie dziecka w związku nieformalnym?**
 - ▶ Badanie jakościowe: W celu wygenerowania hipotez odnośnie tego, kto i z jakich powodów posiada dzieci w kohabitacji?
 - ▶ Badanie ilościowe – wykorzystujące dane GGS-PL: W celu przetestowania tych hipotez na reprezentatywnej próbie.
-

Badanie jakościowe

- ▶ FAMWELL – Nowe wzorce formowania rodziny w Polsce
 - ▶ Wywiady pogłębione, częściowo ustrukturyzowane, przeprowadzone w 2011 z 80 kobietami w różnych sytuacjach życiowych.
 - ▶ W niniejszym badaniu wykorzystana próba 26 kobiet, nigdy niezamężnych, w wieku 25-42, **kohabitujących** w momencie wywiadu. Kobiety bezdzietne (n=12) i matki (n=14).
 - ▶ Grupa heterogeniczna, aby objąć możliwe szerokie spektrum sytuacji życiowych:
 - ▶ Trzy regiony Polski / dziewięć różnych miejscowości
 - ▶ Duże miasta i małe miejscowości
 - ▶ Zróżnicowany poziom wykształcenia
 - ▶ Różny okres trwania kohabitacji (od paru miesięcy do kilkunastu lat – zarówno u kobiet bezdzietnych jak i u matek)
-

Kobiety bezdzietne *versus* matki

Kohabitujące kobiety bezdzietne

- ▶ Jeszcze nie osiągnęły tego etapu rozwoju związku, aby wziąć ślub, jednak generalnie traktują małżeństwo jako naturalny kolejny krok.

Matki pozostające w kohabitacji

- ▶ Moment na zawarcie ślubu minął (przynajmniej jeżeli chodzi o ślub z ojcem dziecka), lub też nigdy nie był w ogóle oczekiwany.

- ▶ **Jakie były powody dla których kobiety nie wyszły za mąż za ojca swojego dziecka przed zajściem w ciążę, w trakcie ciąży lub po urodzeniu dziecka?**
-

Dlaczego rodzicielstwo w kohabitacji?

Kluczowy czynnik: historia związków

- ▶ *Problemy w bieżącym związku:* „brak przyszłości” z partnerem

Ten związek nie jest idealny, nigdy nie był i nie będzie. I dlatego też nie jesteśmy małżeństwem. Ale jest ojcem.

(Magda, 37, w kohabitacji 11 lat)

- ▶ *Problemy w poprzednim związku:*
 - ▶ Kobieta została porzucona przez ojca dziecka lub związek zakończył się z powodu alkoholu / przemocy.
 - ▶ Partner miał negatywne doświadczenia z małżeństwem i nie chce ponownie brać ślubu.
-

Dlaczego rodzicielstwo w kohabitacji?

- ▶ *Ograniczenia formalne, związane z poprzednim związkiem:* np. brak rozwodu:

Jak się poznaliśmy, był w separacji ze swoją żoną. Cały proces rozwodowy trwał bardzo długo... Wcześniej bardzo mi zależało na tym, żeby sformalizować związek... A w momencie, kiedy mogłam wyjść za mąż to ja już nie chciałam, bo jest mi dobrze tak, jak jest.

(Agata, 36, w kohabitacji 9 lat)

- ▶ *Ograniczenia subiektywne, związane z poprzednim związkiem:* Niemożność wzięcia ślubu kościelnego (partner po **rozwodzie**), podczas gdy cywilny traktowany jest jako mało istotny.

- ▶ *Wpływ rozwodu rodziców*

Jak miałam trzy lata to ojciec odszedł, więc ja cały czas wychodzę z założenia, że jak jest ślub to później jest rozwód.

(Edyta, 28, w kohabitacji 5 lat)

Badanie jakościowe – podsumowanie

- ▶ Rodzicielstwo w kohabitacji wydaje się być przede wszystkim efektem zewnętrznych ograniczeń i okoliczności – głównie związanych z historią związków (kobiety, jej partnera lub rodziców). Nie jest to swobodny wybór kobiety.
- ▶ Respondentki wspominają, że kiedyś chciały wyjść za mąż i że ślub był dla nich ważny.
- ▶ **Rodzicielstwo w kohabitacji: wzorzec (efekt) niedogodności?** („Pattern of disadvantage,” Perelli-Harris et al., 2010)

Badanie ilościowe

- ▶ Czy obraz ujawniony w badaniach jakościowych znajduje swoje odzwierciedlenie na poziomie populacji?
 - ▶ Analizie zostały poddane kompletne historie związków i płodności zebrane w ramach badania **Generacje, Rodziny i Płeć Kulturowa (GGS-PL)**, przeprowadzonego w 2011 roku.
 - ▶ Próbę ograniczono do 1247 kobiet, urodzonych w latach 1970-1993, które kiedykolwiek kohabitowały.
 - ▶ Pod uwagę wzięte zostały wszystkie kohabitacje (nie tylko pierwsze związki) – decyzja na podstawie wyników badań jakościowych.
 - ▶ Łącznie analiza objęła 1383 przypadków kohabitacji.
-

Analizy ilościowe – część 1

- ▶ Jak ciąża wpływa na związek kobiet, które kohabituja?
- ▶ Model ryzyk konkurencyjnych: **ślub versus separacja**
- ▶ Obserwacja od momentu wstąpienia w kohabitację do momentu doświadczenia jednego z dwóch interesujących nas wydarzeń – lub do momentu wywiadu, o ile nastąpił wcześniej.
- ▶ Główna zmienna niezależna: ciąża / urodzenie dziecka
- ▶ Pozostałe zmienne niezależne, włączone na podstawie wyników badań jakościowych i literatury:
 - ▶ Respondentka doświadczyła rozwodu (swojego lub swoich rodziców), respondentka lub jej partner mają dzieci z poprzednich związków
 - ▶ Poziom wykształcenia
- ▶ Zmienne kontrolne: wiek, kohorta, okres trwania kohabitacji i religijność w domu rodzinnym.

Analizy ilościowe – część 1

Relatywne ryzyko wstąpienia w związek małżeński lub separacji dla kobiet kohabitujących. Model ryzyk konkurencyjnych.

	Małżeństwo	Separacja
Bezdzienna	1	1
W ciąży	3,328**	0,439**
Dziecko w wieku 0-6 m-cy	1,417*	0,893
Dziecko w wieku 6-12 m-cy	0,822	0,741
Dziecko w wieku 1-2 lata	0,809	0,735
Dziecko w wieku 2 lub więcej lat	0,811	0,784
Uczy się	0,613**	1,809**
Wykształcenie podstawowe	0,436**	1,659
Wykształcenie zawodowe	0,567**	1,014
Wykształcenie średnie	0,737**	1,541*
Wykształcenie wyższe	1	1
Rodzice respondentki po rozwodzie (ref. brak rozwodu)	0,799**	1,316**
Respondentka rozwiedziona (ref. nie doświadczyła rozwodu)	0,532**	0,696**
Respondentka ma dzieci z poprzednich związków (ref. nie ma)	0,672**	1,012
Partner ma dzieci z poprzednich związków (ref. nie ma)	0,585**	4,415**

**p<0.05 *p<0.1

Analizy ilościowe – część 2

- ▶ Kto pozostaje w kohabitacji po urodzeniu dziecka? Jakie kobiety nie wstępują w związek małżeński przed zajściem w ciążę, w ciąży lub bezpośrednio po urodzeniu dziecka (w ciągu 6 m-cy)?
- ▶ **Rozszerzenie poprzedniego modelu.** Estymacja modelu ryzyk konkurencyjnych, cztery możliwe wydarzenia:
 - (1) Ciąża i brak ślubu do momentu ukończenia przez dziecko 6-go miesiąca życia (**dziecko + kontynuacja kohabitacji**).
 - (2) Ciąża i zawarcie małżeństwa w trakcie trwania ciąży lub w ciągu 6 m-cy po urodzeniu dziecka (**dziecko + małżeństwo**)
 - (3) Ślub nie „sprowokowany” rodzicielstwem (**ślub bez dzieci**)
 - (4) Separacja.

Zmienne kontrolne: wiek, kohorta, okres trwania kohabitacji.

Analizy ilościowe – część 2

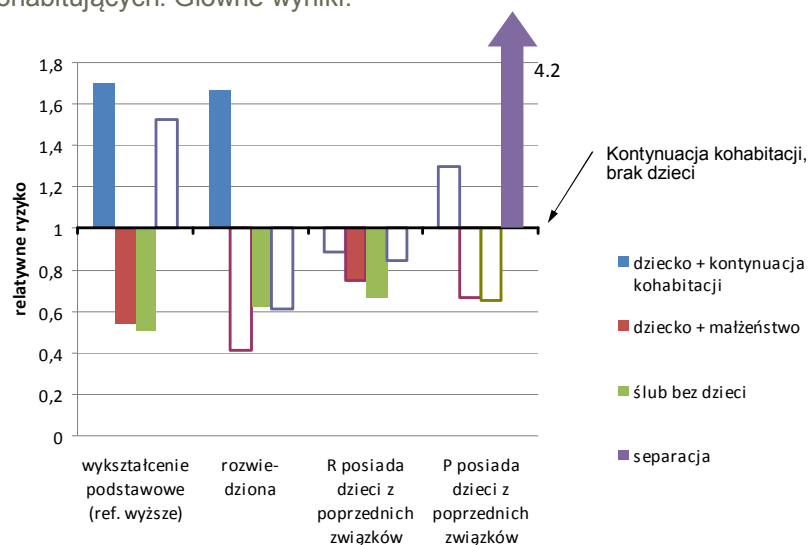
Relatywne ryzyko dla konkurencyjnych wydarzeń w życiu kobiet pozostających w kohabitacji.

	Dziecko + kontynuacja kohabitacji	Dziecko + małżeństwo	Ślub bez dzieci	Separacja
Uczy się	0,758	0,663*	0,637**	1,810**
Wykształcenie podstawowe	1,701**	0,543*	0,507**	1,523
Wykształcenie zawodowe	1,715**	0,886	0,659**	1,046
Wykształcenie średnie	1,201	1,011	0,84	1,489
Wykształcenie wyższe	1	1	1	1
Rodzice respondentki po rozwodzie (ref. nie doświadczyła rozwodu rodziców)	1,04	1,093	0,688**	1,469**
Respondentka rozwiedziona (ref. nie doświadczyła rozwodu)	1,669*	0,409	0,625*	0,613
Respondentka ma dzieci z poprzednich związków (ref. nie ma)	0,883	0,747**	0,664**	0,848
Partner ma dzieci z poprzednich związków (ref. nie ma)	1,299	0,666	0,656	4,238**

**p<0.05 *p<0.1

Analizy ilościowe – część 2

Relatywne ryzyka dla konkurencyjnych wydarzeń w życiu kobiet kohabitujących. Główne wyniki.

Podsumowanie i wnioski

- ▶ Rodzicielstwo pozostaje silnie związane z małżeństwem.
 - ▶ Na podstawie wyników analiz jakościowych postawiliśmy hipotezę, że rodzicielstwo w kohabitacji ma w Polsce charakter „wzorca niedogodności” – jest raczej koniecznością, a nie wyborem.
 - ▶ W badaniach ilościowych znalazłyśmy poparcie dla tej hipotezy. Kohabitacja nie może być w kontekście Polski postrzegana jako realna alternatywa dla małżeństwa.
 - ▶ Podobne wyniki otrzymano dla innych krajów, gdzie kohabitacja jest dużo bardziej rozpowszechniona: Norwegii, Rosji, Holandii (Perelli-Harris et al., 2010), Wielkiej Brytanii (Berrington 2001, Steele et al., 2006) i dla Stanów Zjednoczonych (Brown and Booth, 1996).
-

Dziękujemy za uwagę!
Uwagi i pytania:

amatys@sgh.waw.pl
m.mynarska@uksw.edu.pl
